

Günümüzde insanların birbirlerine küsmeleri ve bu küskünlüklerini uzun süre devam ettirmeleri çok yaygın bir hastalık hâlinde. Şahsî, ailevî ve içtimaî problemlere yol açan böyle bir hastalığın tedavisi adına neler yapılabilir? İzah eder misiniz?

Küsme; birisine karşı kırılma, araya mesafe koyma, ona karşı tavır alma, kalben, ruhen ve hissen onunla irtibatını kesme, alâkadar olması gerektiği yerde alâkadar olmama hâlidir. Küskünlük çoğu zaman daha başka olumsuz davranışları da beraberinde getirir. Meselâ arkadaşına küsen bir insan sadece küs durmakla kalmaz, bu ruh hâli içinde zamanla o arkadaşı hakkında verip verişirmeye başlar. Hatta bu durum bazen gıybet, iftiraya kadar gider. Küs durduğu insanın, ayağının kaymasından, kapaklanıp düşmesinden memnun olur. İşin daha da vahim yanı, kişi bütün bu olumsuzlukları irtikâp ederken, nefsinin avukatlığını yüklenip kendisini haklı görme ve gösterme yolunda olduğundan nasıl azim bir hata ve günah içinde bulunduğu farkında değildir. Oysaki bütün bunlar Allah nezdinde çok mahzurlu ve ahiret hayatı adına da insanın kayıp gitmesine sebep olacak mezmum fiillerdir.

Bu mevzuda Resûl-i Ekrem Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ikaz ve tavsiyeleri çok önemlidir. Meselâ bir hadis-i şeriflerinde O şöyle buyurur:

“Bir Müslümana, kardeşine üç günden fazla küsmesi helâl değildir.” (Buhârî, Edeb 62; Müslim, Birr 25) Demek ki, bir mü'min, ne olursa olsun küslüğünü, dargınlığını en fazla üç gün devam ettirebilir. Bu arada hemen şunu ifade edelim ki, eğer dargınlık meşru bir esas ve mesnede, fıkıh usûlündeki ifadesiyle sağlam bir menata dayanmıyorsa üç gün bile küs durmak helal olmaz. Evet, insan, küsmeyi gerektiren sebepler hakikî ve meşru olduğu takdirde -ancak o zaman- üç gün küs durabilir. Böyle bir küskünlüğü de Sahib-i Şeriat üç günle sınırlamıştır. Zira bu süre içinde sizin hafakanlarınız dinecek, köpüren hissiyatınız yatışacak, kırgınlığınız zayıflayacak ve sakın bir ruh hâli içinde, küstüğünüz kişinin haklarını yeniden mülâhazaya alacaksınız. Bunun neticesinde kardeşlik duygu ve düşüncesi ruhunuzda bir kere daha canlanacak, açtığınız mesafeyi kapatacak ve o kardeşinizle yeniden sarmaş dolaş olacaksınız. İşte hadis-i şerif, belli ölçüler vermek suretiyle bize küskünlük ruh hâlinden kurtulmak için böyle bir yolu talim etmektedir.

Hakikî ve mecazî küslük

Her ne kadar şimdiye dek hakikî ve mecazî diye bir tabir ve tasnifle meselenin üzerinde durulmamış olsa da, şahsın niyet ve maksadına göre biz küsmeyi böyle bir tasnif içinde ele alabiliriz. Buna göre, hakikî mânâda küsme mezmum bir hâl olsa da, mecazî mânâda küsme yer yer başvurulabilecek stratejik bir yol, stratejik bir hamledir. Meselâ bir insanın kendi evlatlarına karşı “Senden böyle bir şey beklemiyordum!” diyerek muvakkaten bir tavır alması mecazî bir küsmedir. Asr-ı Saadet'te yaşanan İlâ Hâdisesi'ne de bu nazarla bakabilirsiniz. Bu noktada daha önce mükerreren arz ettiğim bir hatıramı müsaadenizle bir kez daha hatırlatmak istiyo-rum. İlkokul öğretmenim bir kere bir hâdiseden dolayı kulağımdan tutup, “Sen de mi?” de-mişti. Zannediyorum bana otuz tane değnek vursaydı bu kadar müessir olmazdı. Çünkü onun bu sözünde hem takdir, hem bir alâkayı hatırlatma, hem de benim o alâkayı kopardığıma/koparacağıma dair bir tembih vardı. Muallimimin bu davranışı, belki bir tavır almaydı ama onun bu tavrı, olumsuz bir yolda olduğumu hatırlatıp benim o yoldan dönmemi sağlayacaktı. İşte mecazî küsmekten kastımız budur. Yani ikaz edilecek şahsa karşı ölçülü bir tavır ve mesafeli bir duruş sergilemenin olumlu ve pozitif bir hedefe varma istikametinde bir metot olarak kullanılmasıdır.

Anne-baba hakkı ve mecazî küsme

Ancak, anne baba bundan istisna edilmelidir. Zira Cenâb-ı Hak onlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

“Rabbin, O’ndan başkasına ibadet etmemenize; anneye-babaya ihsanda bulunmanıza hükmetti; şayet onlardan biri veya her ikisi birden senin bakım ve görümünde yaşlılığa ererlerse, sakın onlara “öff” bile deme ve (hele asla) onları azarlama; onlara hep gönül alıcı sözler söyle.” (İsrâ sûresi, 17/23)

Bu âyet-i kerimeyi namazda her okuyuşumda içime bir hançer saplanmış gibi oluyor. Çünkü kim bilir bilemediğimiz hangi tavırlarımız onları rencide etti. Üzerimde onca hakları olan, babam, annem, dedem, ninem, ablam, halam kim bilir benim hangi kaba ve nezaketsiz tavırlarımdan dolayı rencide oldular. Bütün bunları mülâhazaya alınca her defasında sineme bir zıpkın saplanmış gibi hissedirim. Bu sebeple, büyüklerim aklıma geldiğinde,

“Rabbimiz! Beni, anne-babamı affeyle!” (İbrahim sûresi, 14/41) diye dua ediyor, ayrıca acaba bana geçmiş olan üzerimdeki haklarını telafi ettirebilir miyim diye, Cenâb-ı Hak imkân verdiği ölçüde birilerini onlar adına umreye, hacca gönderiyorum.

Dolayısıyla anne baba ve büyüklerimize karşı küsmenin mecazîsi bile kullanılmamalıdır. Evet, insan onlara karşı kesinlikle gönül koymamalı; kırgınlığına sebebiyet verecek çok ciddi hususlar olsa bile yine de onlara karşı kırılmamalı; kendisi çok rencide edilse dahi kat’iyen onları rencide etmemelidir. Bilakis her zaman onların gönülleri hoş tutulmalıdır. Yoksa bir gün gelir, insan yaptığı hataların farkına varır, ama iş işten geçmiş olur. Zira o gün itibarıyla artık o, hatalarını telafi edemeyeceği bir noktada bulunuyordur. Bu açıdan insan hayatını öyle tanzim etmeli ki, zikzaklar yapmak suretiyle sonunda “Keşke şöyle yapmasaydım da böyle yapsaydım!” demesin. Çünkü İnsanlığın İftihar Tablosu (aleyhissalâtü vesselâm) “keşke” demenin mahzurlu olduğunu ifade ediyor. “Keşke” bir yönüyle kadere taş atma demektir. Bu sebeple gerekirse insanın yanında bir menajeri olmalı ve onu daha sonra “keşke” diyebileceği yanlışlıklar hususunda ikaz etmeli, yönlendirmelidir. Hani eskiden büyük hükümdarlar, yanlarında bazı insanlar bulundurlarmış. Bu şahıslar, çok ölçü ve endaze bilmediğinden padişaha karşı rahatlıkla ulu orta konuşurlarmış. Fakat padişah kendilerine bu konuda ruhsat verdiğinden dolayı bundan rahatsızlık duymaz, bilakis onların bu tembihinden hizaya gelir ve yeniden kendi frekansına girermiş. Aynen bunun gibi günümüzde de insanlar yanlarında sürekli kendilerine tembihte bulunacak, onlara doğruyu gösterecek ve bir ibre vazifesi görecek bazı kimseler bulundurmalı ve netice itibarıyla keşke diyeceği eğriliklere girmemeli, yanlışlıklara düşmemelidir. Çünkü bu tür eğrilikler vicdan azabı şeklinde kendilerini hissettirseler bile bu, telafi edilmesi gerekli olan şeyi telafi edemez.

Asıl konumuza dönecek olursak, hayrı netice verecek, bizi veya karşımızdakini hayırlı bir yöne yönlendirebilecek hususlarda yumuşak bir nazlanma makbul olabilir ve mecazî küsme kategorisi içinde değerlendirilebilir. Bu hâli şefkat tokadına da benzetebilirsiniz. Meselâ bir anne veya baba, evladını bir yanlışlıktan döndürmek için, onun kulağını hafifçe çekmek, sırtına hafif bir şekilde dokunmak suretiyle bir taraftan çocuğunun hâl ve hareketinden, gidişatından memnun olmadığını ifade ederken, diğer taraftan da yaptığı bu ikaz ve tembihi bir şefkat ambalajı içinde sunmaya çalışır. Fakat bilinmesi gerekir ki, bunlar epey bir mümarese gerektiren tavır ve davranışlar, yol ve metotlardır. İzdivaç yapacak insanlara evlenmeden önce iyi ve yeterli bir eğitim verilmediğinden dolayı maalesef bu tür konularda çok ciddi yanlışlıkların yapıldığını görüyoruz. Evet, eş hukuku, çoluk çocuk hukuku, anne baba hukuku nedir, bunlar bilinmiyor. Bilinmeyince de çok ciddi hatalar irtikâp ediliyor. Bundan dolayı ben, evlenme mevzuunda insanların iyi bir eğitime tâbi tutulması ve ancak bunun akabinde kendilerine bir belge verildikten sonra evlenmelerine müsaade edilmesi gerektiği kanaatindeyim.